

ПИТАННЯ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ В ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

На сучасному етапі розвиток інформаційного суспільства, нових технологій, інтенсифікація процесів глобалізації породжує нові форми загроз. Злочинність становить одну з основних загроз національній безпеці держави. Європейська спільнота оперативно реагує на ці виклики, розробляючи нові методики боротьби зі злочинністю, упроваджуючи нові принципи роботи органів кримінальної юстиції.[1, с.3]

Боротьба зі злочинністю – це важлива функція держави, яка означає діяльність компетентних державних органів щодо реагування на злочинність як соціальне явище, усунення та відвернення негативних для суспільства наслідків. На сьогодні в європейських країнах упроваджується комплексний (інтеграційний) підхід, що поєднує запобіжні й репресивні заходи, позначені терміном «протидія». Цей термін є загальним родовим поняттям, що охоплює діяльність, спрямовану на мінімізацію суперечностей та чинників, які породжують злочинність або сприяють їй, на скорочення окремих видів злочинів шляхом недопущення їх вчинення на різних стадіях злочинної поведінки (заходи запобігання злочинності), а також адекватні заходи реагування на вже скоєні злочини (репресивний підхід).

Окремі аспекти правового регулювання співробітництва держав-членів ЄС у галузі боротьби зі злочинністю висвітлювалися вітчизняни-

¹ Студентка 5 курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ми вченими, зокрема, Т. О. Анцуповою, О. М. Гладенком, З. М. Макарухою, В. І. Муравйовим. Серед зарубіжних правознавців слід відзначити праці таких дослідників, як: М. Гардеген, М. Дефлем, С. Ю. Кашкін, А. О. Четверіков. Водночас, комплексному аналізу організаційного механізму, за допомогою якого реалізується спільна кримінальна політика в рамках ЄС, приділялося недостатньо уваги.

Відкриття кордонів та скасування бар'єрів для вільного руху людей у межах Спільного ринку, а пізніше і Шенгенського простору, поряд із позитивними змінами, призвели до зростання транснаціональної злочинності всередині Європейського Союзу (ЄС). Необхідність боротьби з цим негативним явищем спонукала держави члени ЄС вдатися до спільних заходів у кримінально-правовій сфері, що обумовило наділення інститутів ЄС відповідними повноваженнями в галузі боротьби зі злочинністю, а також створення установ спеціальної компетенції, покликаних координувати діяльність правоохоронних органів держав-членів.[2, с.185]

Злочинність на сучасному етапі становить надзвичайно серйозну небезпеку для його подальшого розвитку. Вийшовши за межі кордонів певної держави, злочинність набула небезпечного транснаціонального характеру. Сьогодні уряду будь-якої держави (незалежно від засобів і ресурсів, якими вона володіє)украї складно вживати заходів, ефективних для боротьби з транснаціональною організованою злочинністю, не вдаючись до тієї або іншої форми міжнародного співробітництва. Усі країни світу повинні усвідомлювати, що жодна з них не захищена від зіткнення із транснаціональною злочинністю.[3, с.10]

Новий етап у розвитку організаційних засад діяльності ЄС у галузі боротьби зі злочинністю почався після підписання у 1992 р. Маастрихтського договору, який оформив заснування на основі трьох Європейських співтовариств нової організації – Європейського Союзу. Питання спільної боротьби зі злочинністю були виділені в самостійну – третю опору ЄС і, таким чином, отримали в його установчому договорі (Розділ VI) правову основу та стали частиною його компетенції. Первинна назва третьої опори – Співробітництво в галузі юстиції та внутрішніх справ (СЮВС). [4, с.91]

До органів ЄС, діяльність яких направлена на підтримання і забезпечення правопорядку в Європейському Союзі, належать: Європейське поліцейське відомство (Європол), Європейська організація з питань юс

тиції(Євроюст), Європейська Агенція управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах ЄС (FRONTEX). Поряд з ними існує ряд спеціалізованих допоміжних органів, серед яких: Європейський моніторинговий центр з наркотиків та наркотичної залежності, Постійний комітет з питань оперативного співробітництва в сфері внутрішньої безпеки, Група експертів з питань торгівлі людьми, Європейська мережа попередження злочинності, Європейське бюро підтримки з питань притулку, Європейський офіс боротьби з шахрайством. Створювалися всі ці органи в різний час, виходячи з рівня інтеграційних процесів та досягнень в рамках ЄС, а також нагальних потреб його держав-учасниць.

Окремої уваги заслуговує Європол – Європейська міждержавна організація поліцейного напрямку з питань протидії організованій злочинності. Вартим уваги є той факт, що Європол, зважаючи на недостатній рівень фінансування, свідомо відмовляється від жорсткої і регламентованої організаційної структури і здійснює діяльність за такими принципами: делегування відповідальності по окремих видах діяльності (зважаючи на надійність кожного співробітника); робота в команді і таким чином максимальне уникнення ієрархії (члени дирекції Європолу одночасно очолюють окремі його підрозділи, діяльність яких координують без застосування класичних керівних принципів); виконання завдань окремими співробітниками не стільки в межах їхніх безпосередніх повноважень, скільки на основі їхніх практичних знань і навичок (свідоме уникнення формалістики).

Особливе місце в правоохоронній системі ЄС займає Європол тому, що бере участь у стратегічних і координаційних нарадах Євроюсту. Вони зобов'язані інформувати один одного про участь у спільних слідчих групах. У структурі Європолу функціонують унікальні за своєю суттю оперативні служби за такими напрямками, як: підтримка операцій правоохоронних органів, створення єдиної інформаційної мережі, аналіз правозастосовчої практики. Кожна держава – член ЄС має національний офіс Європолу, який є зв'язковою одиницею між Європолом і компетентними органами держав-членів.[8, с.162]

Звісно, ми не можемо запозичити досвід діяльності Європола, оскільки така організація діяльності є доволі незвичною та поки що нехарактерною за своїми методами роботи для України, проте ми можемо зазначити про доцільність орієнтування України до практики Європола у сфе-

рі запобігання та боротьби зі злочинністю, особливо в аспекті майбутньої євроінтеграції нашої держави.[5, с.144]

Діяльність органів урядування ЄС у сфері охорони права ЄС і здійснення правосуддя традиційно розглядаються з правової точки зору, а не управлінської, хоча результатом співпраці цих органів є вироблення єдиних стандартів і принципів діяльності, а також захист і поширення спільних цінностей. Крім того, недостатньо вивчені питання, в який спосіб ці органи співпрацюють між собою; чи є вони взаємозалежними і як впливають на діяльність один одного.

Серед європейських інституцій вагому роль відіграє Європейський комітет з проблем злочинності (CDPC), який розробляє проекти конвенцій (кримінально-політичних рекомендацій). В рамках даного Комітету 2 березня 2016 р. було прийнято План дій по боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю на 2016–2020 рр. Даний план містить у собі засоби та механізми для боротьби з певними формами транснаціональної злочинності.

Період дії даного плану обумовлений тим, що менший термін часу не є достатнім для повної імплементації ключових змістових положень на практичному рівні. Трьома основними цілями даного Плану є: посилювати правову діяльність проти транснаціональної організованої злочинності та фокусуватись на її (правова діяльність) гармонізації серед країн-членів ЄС; поліпшувати імплементацію правових інструментів для боротьби з транснаціональною організованою злочинністю відповідно до фундаментальних прав та повної поваги до верховенства права; покращувати міжнародну політику та співробітництво в судовій сфері щодо боротьби з транснаціональною організованою злочинністю на європейському рівні.

Формування на території Європейського Союзу та навколо нього повноцінного простору свободи і безпеки потребує створення спільного простору правосуддя, заснованого на солідарності та посиленні боротьби з транскордонною злочинністю, зміцненні співробітництва між органами влади. Також важливим є використання сучасного обладнання для боротьби із злочинністю. Країни Європейського Союзу невинно розвиваються та удосконалюються, отже у них наявність всі можливості для використання сучасних технологій.

Співпраця країн ЄС у сфері боротьби зі злочинністю здійснюється як на підставі багатосторонніх угод, так і загальних актів ЄС (рамкових рішень

і директив). До форм взаємодії правоохоронних органів держав Євросоюзу належать: 1) міжнаціональні правозастосовні органи (Європол, Євроюст); 2) налагодження міжвідомчих контактів між компетентними органами країн ЄС на найвищому рівні; 3) спільні навчання поліцейських та інших співробітників правоохоронних органів; 4) спільна участь у миротворчих місіях.

Так, у сфері протидії організованій злочинності можна виокремити два основні підходи – традиційний і нетрадиційний. Перший (традиційний), пов'язаний, насамперед, з належним функціонуванням системи кримінальної юстиції. Другий (нетрадиційний) – охоплює запобіжну діяльність і включає різного роду підходи на рівні громади (надання громадянам інформації щодо різних збитків і ризиків, що тягне за собою організована злочинність, упровадження гарячих ліній; участь у роботі різних громадських організацій), а також регуляторну політику.[7,с.177]

В ЄС функціонує потужна система захисту прав та інтересів: фізичних, юридичних осіб, резидентів держав – членів ЄС: держав та самого Європейського Союзу. Захист суб'єктів у контексті функціонування внутрішнього ринку здійснює Суд ЄС, захист суб'єктів від незаконної діяльності органів ЄС належить до повноважень Омбудсмена, судове співробітництво в кримінальній сфері забезпечується Євроюстом та Європолом, а в цивільній – Радою і Парламентом. Особливе місце займає Рахункова палата, яка покликана захищати фінансові інтереси ЄС. Організація, діяльність цих органів та взаємодія між ними відбувається на основі принципів європейського врядування.[6,с.5]

Таким чином, формування спільної політики ЄС у кримінально-правовій сфері супроводжувалося становленням відповідного організаційного механізму, який на сьогодні включає як інститути загальної компетенції, так і установи спеціальної компетенції.

Отже, погоджуємося із думками науковців, які досліджували дане питання. Злочинність на даному етапі розвитку трансформується, стає дедалі прогресивнішою. Це тягне за собою, з боку Європейського Союзу, прийняття всіх необхідних заходів для припинення злочинних посягань. Компетентність та ефективність роботи органів, а також злагоджена робота держав зможуть значно знизити рівень злочинності.

Література:

1. Шостко О. Ю. Проблеми порівняльно-правового аналізу та адаптації законодавства України у сфері боротьби зі злочинністю до законодавства ЄС // Питання боротьби зі злочинністю. – Харків. – 2012. – Вип. 23. – С. 3–16.

2. Стрельцова О. В. Організаційний механізм Європейського Союзу в сфері спільної кримінальної політики // Юридична наука. – 2011. – №4–5. – С. 185–191.

3. Войціховський А. В. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю як пріоритетний напрямок зовнішньої політики України // Право і безпека. – 2010. – №3(35). – С.10–14.

4. Грицаєнко Л. Органи Європейського Союзу з боротьби зі злочинністю та правові засади їх співробітництва з Україною // Вісник Національної Академії Прокуратури України. – 2012. – №1. – С. 91–95.

5. Міняйло Н. Є. Зарубіжний досвід запобігання організованій злочинності // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2013. – №660. – С. 144–149.

6. Кротінов В. О. Інституції Європейського Союзу у сфері охорони права та здійснення правосуддя // Теорія та практика державного управління. – 2013. – №3(42). – С.1–6.

7. Шостко О. Ю. Аналіз ефективної діяльності системи кримінальної юстиції у сфері протидії організованій злочинності в окремих європейських країнах // Проблеми законності. – 2009. – №1. – С. 176–185.

8. Сорочик Ю. Ю. Європол: новітні тенденції у протидії організованій злочинності // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – №1. – С. 162–164.

9. Яковюк І. В. Європейський Союз крізь призму міжнародної організації // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2008. – №15. – С.58–67.

Науковий керівник: *Бойчук Д. С.*, асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.